

SANCTI MAXIMI
 EPISCOPI TAURINENSIS
EXPOSITIONES
 DE CAPITULIS EVANGELIORUM.

ADMONITIO.

751 Olim Gennadius in Catalogo quem primus condidit de operibus S. Maximi Taurinensis adnotaverat, eum de *Capitulis Evangeliorum et Actuum apostolorum multa sapienter exposuisse*; et post ipsum Joannes Trithemius doctissimus monachus Benedictinus alter Maximianorum operum relator, primo loco de Capitulis Evangeliorum mentionem fecit. Huc usque capitula illa in tenebris ita jacuere sepulta, ut ex posterioribus scriptoribus nullus eorum meminerit; nec ullus ex sacrarum Scripturarum commentatoribus se probasse aut vidisse indicium dederit. Spes tamen aliqua nobis effulserat div. Thomam, qui Catenam ex Patrum sententiis super quatuor Evangelia concinnavit, Maximi aliquas interpretationes afferre. Habet quidem nonnullas præsertim in Lucam, sed eas non ex Capitulis de quibus agimus hausit. At posterioris hoc ætatis silentium nihil nobis obest quin Maximum horum Capitulorum auctorem asseramus. Compertum enim est processu temporis multa adinventata esse Patrum scripta, quæ in veteribus mss. occulta erant, curamque et diligentiam recentiorum criticorum expectabant. In his edendis Sirmondus Mabillonius, Leo Allatius, Lucas Acherius, Benedictini monachi congr. S. Mauri, ut alios bene multos omittamus, claruerunt, doctrinamque ecclesiasticam magnis præsiidiis munierunt. Nos quidem, præter duo illa Gennadii et Trithemii testimonia, permovent rationes quæ non leve pondus apud nos faciunt. Imprimis eadem nobis occurrunt argumenta a Maximo suis in homiliis et sermonibus illustrata. 2° Usus perpetuus veteris Italæ versionis divinatorum Librorum, qui constans est apud Maximum. 3° Admirabilis sacrarum Scripturarum connexio; et, aut litteralem, aut mysticum sensum explanet, non tam perfectam verbi Dei intelligentiam, sed singulare etiam mentis acumen ostendit. 4° Expositionum stylus, quem etsi planiorem habeamus, attamen modi ejus dicendi plurimi elucent, ut ex eadem vena fluxisse videantur. 5° Tandem addimus singularem, sive homilias, sive tractatus Maximi accipias, cum illis consensum; quod perdifficile est effici, si mens alia et manus egisset. Interpolata diversis in locis ex cod. Veronen. sign. num. 49 antiquitate ad nos venerunt hujusmodi capitula; sed lacunas aliquas ex Scripturæ indicatis sententiis supplevimus. Errata præterea non pauca amanuensis, quæ vetustati temporum donanda sunt, emendavimus, ut quantum in nobis erat puriorem integrioremque textum redderemus. Rem gratam sacris studiis deditis facturi speramus, quod S. Maximum de interpretatione Evangeliorum optime meritum eis consulendum præbeamus. Fortasse exorietur aliquis qui ejusdem Maximi Expositiones in Acta apostolorum ab oblivione vindicabit.

I. De lectionibus sanctorum Evangeliorum, Marc. A tur adhuc duodecim cophini pleni, ¹ ad numerum vi, 38.

Hodie recitatum est ¹ in sancto Evangelio, quia Dominus Jesus in deserto de quinque panibus et duobus piscibus saturaverit quinque millia virorum. Ubi que Dominus Jesus omnes sanat, omnes saturat, apud eum inveniunt oculos cæci, auditum ab eo accipiunt surdi, leprosi mundantur, mortui suscitantur, dæmones effugantur, paralytici, resolutis membris, iterum confirmantur; claudi firmis gressibus currunt, et omnes ejus muneribus gloriantur; aquæ etiam eum maris, et tumentes fluctus fixis in sese motibus ambulantem famulanti obsequio **752** reverentur. Ergo hodie, ut lectum est, de quinque panibus et duobus piscibus a Domino saturantur quinque millia virorum, et colliguntur duodecim cophini fragmentorum pleni. Consideremus, fratres, mirabilia Domini Jesu. Tangit panes, et sicut pluvias multiplicat super terram; ita crescunt cuncta in multitudinem copiosam. Accipit augmentum panis, et mirabilibus modis inter comedentium turbas candida seges exoritur fragmentorum. Fiunt omnia plena, saturantur populi; colligun-

tur adhuc duodecim cophini pleni, ¹ ad numerum dilectorum duodecim discipulorum, ut semper abundet Ecclesia de veritate (*Ubertate*) apostolorum et doctrinæ eorum panibus saturetur. Et cætera.

753 II.

Item de lectione S. Evangelii, vel de capitulo ubi Dominus ait, Joan. vii, 28 : Qui sitiit veniat ad me, et bibat; qui credit in me, flumina de ventre ejus fluent aquas vivæ.

Merito ad eum dicebat sanctissimus propheta David, quem videbat in spiritu, religiosa siti suspensus, et nimio ardore succensus : *Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus (Psal. xli).* Tali ardore flagrabat et illa beata soror Marthæ Maria, quam sacris Dominus sermonibus nutriebat. nullo modo recedebat
 . . . bona ista femina sine dubio gerebat partem quæ ei nunquam posset auferri. Non enim poterat aliquando perdere quod ei beneficio suo Dominus concesserat possidere, quia sitiens ipse tribuit

¹ Eundem hunc locum Evangelii S. Maximus exponit sermone cujus titulus est : De quinque panibus et duobus piscibus; et incipit : *De feriarum rotiva solemnitate solet dulcius esse, quod remanet, etc.*

² *Per cophinos duodecim apostoli et sequentes doctores figurantur; fors quidem hominibus despecti, sed intus salutaris cibi reliquiis cumulati.* Beda super Evang. Marc.

spiritalem aquam, qui hodie dicebat : *Qui sitit veniat ad me, et bibat* (Joan. vii). Hæc igitur Maria, cujus fecimus mentionem, ut mihi videtur, personam ostendit fidelis Ecclesiæ, quæ mavult Domino adhærere, quam alloquio suo Dominus semper ædificat, quæ de fontibus Christi frequenti inundatione perfunditur, quam assidentem sibi Dominus, et suis vestigiis adhærentem non aspernatur, sed potius consolatur; qui et pedes discipulorum lavare dignatus est : ut quod ei Abraham aliquando fecerat, hoc ipse filii Abraham exhibere curaret. Nonne tibi videtur, rogo, hanc Mariam vestigiis Domini assidentem
 . . . dicimus personam perdere.

In Psal. vii sermo divinus alloquitur : *Audi, filia; inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum, et domum patris tui; et concupiscet rex speciem tuam, quoniam ipse est Dominus Deus tuus, et adorabis eum* (Psal. xlv). Ergo de fontibus Christi, ut dictum est, irrigatur Ecclesia. Diligit enim et dilexit Dominus Christus Ecclesiam, probante Apostolo et dicente : *Christus dilexit Ecclesiam, et semetipsum tradidit pro ea, ut eam sanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ* (Ephes. v), etc. Ergo qui sitit veniat ad me et bibat. Bibamus, obsecro vos, fratres, aquas illas cœlestes de Christi fontibus venientes, et cantemus eidem Domino nostro canticum novum. Innovatus enim Ecclesiæ populus novum cantet et canticum. Incedamus psallentes via regali, ut perveniamus ad Patrem Domini. Dicis mihi : quæ est ista via regalis? Audi ipsum Salvatorem dicentem : *Ego sum via, et veritas, et vita; nemo venit ad Patrem, nisi per me* (Joan. xiv). Via regalis dicitur, quia ipse est rex noster; et propheta ait : **754** *Deus, iudicium tuum regi da, et justitiam tuam filio regis* (Psal. lxxi). Ista est via regalis, iste est fons vitæ de quo, dum vivimus, anima satietatem omnium bonorum accipit. Ex ipsius persona Domini loquebatur iterum propheta dicens : *Venite, filii; audite me, timorem Domini docebo vos* (Psal. xxxiii). Venite, filii. Filii ait, quia quotquot receperunt eum dedit eis potestatem filios Dei fieri (Joan. i). Ergo venite, filii, audite me; venite ad me viam, ut ab erroribus et anfractibus sæculi liberati, tecto itinere pergatis ad Patrem. Ego sum, inquit, via, in qua nulli sunt scelerum tortuosi flexus, nulla perversitatis malitia, non petrosa, non spinosa loca; sed totum limpidum, totum suave, totum innocens atque securum, ubi vestigia fidelis animæ non kadantur. Non est aliquid, fratres, apud Dominum asperum, non est quod horreat apud Christum, ubi totum suave paterna clementia præparavit. Ergo ex huius persona evangelista (Matth. ix) docet melius e se cum uno oculo, et una manu, et uno pede introire in regnum Dei, quam habentes duos oculos, et duas manus, et duos pedes mitti in gehennam ignis, ubi vermis eorum non morietur, et iguis non exstinguetur. Hoc qui audit, sine dubio conteretur, et utinam vehementius terreatur; quia tinendo præcepta

divina liberatur a peccato; timor enim Dei, sicut dicit Scriptura, *expellit peccatum* (Eccli. i). Nam qui sine timore est non poterit justificari; ergo *si oculus tuus scandalizat te, erue illum et projice abs te* (Matth. v); melius est enim plagam corporis sustinere quam pati naufragium castitatis, ubi anima pariter cum corpore interibit. Sed ne te, quisque ille es, fragilis sensus sollicitet ista præcisio, ut putes membra tui corporis, et maxime necessaria amputare debere; non membra plauca, sed vitia Dominus præcepit resacanda, et motus omnes frangendos, atque impetus peccatorum : ut ibi ad præcipitium damnationis mentem incutit inimicus, ibidem, resistente sibi maceria castitatis, pereant ejus machinamenta peccati. Si oculus tuus dexter scandalizat te, hoc est, si intentione illicita delectaris videre quod possit occidere, et gladios tibi curiosis luminibus præparare; cum magis debeas laudabili pudore digitis ipsis oculos custodire, decoreque velamine castitatis coopertos, nullis lascivientibus vitiiis relaxare, sed rapere ipsos, ut dictum est, visus tuos divitiarum vigoris frenis subjicere; ne miles Christi fluxis vincatur cogitationum illecebris, neve casta femina ludentibus oculis serpentinis nexibus teneatur. Cavenda sunt ista, carissimi. *Ego sum*, ait Dominus, *lux mundi; qui me secutus fuerit, non manebit in tenebris, 755 sed habebit lumen vitæ* (Joan. viii). Eligamus igitur, carissimi, candidam lucem, quam tenebrarum errorem, ut in luce manentes, ut lucis auxilio, communi bonæ conscientie gaudio repleamur, semper gratias agentes Domino, qui est benedictus in sæcula. Amen.

*III. Item recitatum est in sancto Evangelio, Marc. iv, 14 : Qui loquitur, verbum seminat*¹.

Hinc, carissimi, de Domini sermone, ipso Domino adjuvante, loquamur : *Qui loquitur, verbum seminat*. Certissimum est quia qui loquitur, verbum seminat; spargit quidem verba ut semina, sed Deus incremmentum præstat. Nam accipe comparisonem : semen cum tenetur in manu, ipsum solum manet; si vero jactatum fuerit, et seminatum cœlesti imbri perfusum, divina Providentia radicator et crescit. Ita et nos dum verbum teneamus in ore, ipsum solum manet : si vero jactatum fuerit, et quodammodo seminatum, per Dei gratiam radicator in cordibus singulorum, et crescit, atque multiplicatur in fructibus. Ergo merito dictum est : *Qui loquitur, verbum seminat*, et quos fructus afferat semen Dei, verbum spiritale, audi : *Fructus autem spiritus, inquit, spes, caritas, gaudium, pax* (Galat. v), et cetera. Afferit fructus terra cordis, quæ suscipit semen dominicum et in corpore lætos, et in spiritu. Unde et apostolus Paulus auditoribus dicebat : *Nos vobis spiritualia seminavimus; magnum est, si vestra carnalia metanus* (I Cor. ix)? Ergo secunctorum ager pectoris nostri, ut suscipiat semen dominicum, et fertili fruge locupletet; non sint in terra cordis nostri spinæ et tribuli malevolentie sæcularis, ne bonum semen necet noxium germen : non sint

¹ Vulgata legit : *Qui seminat, verbum seminat*.

vobis petrosa loca, et lapidum infecunda perniciēs. Nam talem viam exhorret Dominus, qui dicit, *inhabitabo in eis, et inter eos ambulabo* (II Cor. vi); sed sit terra, ut dixi, cordis nostri bona, quæ affert fructus tricesimos, et sexagesimos, et centesimos; hoc est, multiplicetur in omnibus bonis, habeat in se fructus frumenti, vini, et olei. Fructus vini, hoc est fides et confessio passionis et resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, qui lavit in vino stolam suam, et in sanguine uvæ opertorium suum (Genes. xlix), et torcular vindemiæ salutari fervore perfudit: cujus calicis sacramento viventes, ita inebriantur ejus spiritali fervore, ut non sentiant sæculi tempestates, non injurias, non persequentium pœnas; ut declamant et dicunt: *Et calix tuus inebrians 756 quam præclarus est* (Psal. xxii). Ergo fructus frumenti, vini et olei. Olei fructus sunt lætitia, pax, dulcedo, mentis serenitas, quæ, ut oleum, superfertur et supereminet; unde et caput ungi mandatur, ut caput cordis nostri fidei fulgore resplendeat. Istis ergo mens nostra bonis spiritualibus semper abundet, ut Patri per Filium semper gratias agamus. Amen.

IV. Item de lectione sancti Evangelii Marc. vi, 51.

Recitatum est, postquam occisus est Joannes Baptista ab impio Herode, allocutum esse Dominum discipulis suis, ut transirent in desertum locum, et requiescerent pusillum. Occisus Joannes ab Herode, sanctus ab iniquo, benignus ab impio; sed non gaudeat inimicus, quia justus quacunq̄ morte præoccupatus fuerit, erit in refrigerio (Sap. iv). Merito dicebat propheta, *quia malignatus est inimicus in sanctis suis* (Psal. lxxiii). In convivio autem jubetur occidi. Quid non mortalia pectora cogunt luxuriosa convivia? Quid non temerarios animos facere compellunt tumultenta ludibria? O scelus! Inter effusionem vini sanguinis justis effusio flagitatur. Parum fuit nefandæ libidini quod luxuria tanta in convivio gerebatur: occiditur homo sanctus. Lasciva puella saltatio illexit Herodis impii mentem. Didicerat impudicitiam ab impia matre sectari. Placuit talis Herodi, cui magis possit luxuria quam adultero complacere. Invenit artem diabolus qua hominem Dei occideret, ut accusantem luxuriam ab ipsa luxuria trucidaret. Sed nescit infelix quia *pretiosa est in conspectu Domini mors sanctorum ejus* (Psal. cxv). In tantum pretiosa est, ut vitam æternam moriendo possideat. Audiens vero Dominus de Joanne, abiit in desertum locum cum discipulis. Collegit ad se gregem suum, ne lupi feritibus vexarentur; ne justitiæ persecutor Herodes iterum quos perderet inveniret. Transit ad desertum, ut impiorum societatem abnueret, et virtutum suarum mirabilia demonstraret. Desertum namque Ecclesiam indicat, quæ nondum habebat culturas apostolorum nec fruges verbi divini, sed inculta adhuc vitiorum, et ignoꝛantia sentibus squallebat. De qua dictum est: *Lætare, eremus siens, et multi filii desertæ magis quam ejus quæ habet virum*

¹ Vulgata in Epist. ad Galat. legit: *Lætare, sterilis quæ non parit: erumpe et clama, quæ non partu-*

A (Isai. liv; Gal. iv). Venit ibi Dominus Jesus, multiplicat quinque panes, ut Ecclesia Dei multiplicibus divinæ gratiæ muneribus abundaret. Quinque illos panes, qui multiplicantur, possumus quinque 757 sensus corporeos intelligere, qui multiplicantur in spiritualibus sensibus. Duos pisces Novum et Vetus Testamentum, per quod nutriuntur homines, sed cum pane, id est cum Christo, qui est panis vitæ. *Benedixit ergo, et fregit panes, et dedit discipulis suis ut ponerent ante eos, et duos pisces divisit omnibus* (Marc. iv); et panis incrementa succedunt, piscesque pariter multiplicantur, dulcedine munerum Christi saturantur quinque millia virorum. Et colligunt adhuc fragmentorum duodecim cophinos plenos; sed isti duodecim cophini duodecim discipulorum candidam plenitudinem monstrant; quemadmodum et in alio loco septem sportæ plenæ sublatae, septiformes, Ecclesiæ imaginem ostendebant. Sunt enim septem dona Spiritus sancti, quibus Ecclesia ~~muneratur~~ et instauratur. Numerantur ab Apostolo (I Cor. xii). Hoc donum, hanc hæreditatem Christus populo suo donavit, ut semper qui eum sequitur bonis cœlestibus de ejus copiis saturetur. Amen.

V. Item de lectione evangelica Matth. ix, 18.

Ubi venit quidam princeps, et adoravit Dominum dicens: *Domine, filia mea modo defuncta est; sed veni, impone manum tuam super eam, et vivet. Et surgens Dominus sequebatur eum, et cætera*

C principis, fratres. Dicebat enim intra se: Misit Deus Filium suum, et omnia dedit in manu ejus; ideoque dicebat: *Veni, impone manum tuam super eam, et vivet.* Vita Christus mortuos vivificat, infirmos sanat, leprosos mundat, demones fugat, paralyticos firmat, claudis gressum donat, cecos illuminat, et multa mirabilia gerit. Defuncta fuerat puella, et ad infernas sedes jam jamque migraverat. Videns vero pius puellæ pater artus exsanguis, contra mortis perniciem et rapinam, defensionem Domini Christi rogabat. At vero clementissimus Dominus postulantis suggestionem libenter audivit. *Et surgens, sequebatur eum.* Surgens ait; ergo paulo ante sedebat expectans si quis veniret beneficia postulare. *Surgens, sequebatur eum.* Festinabat pater pro una filia; festinabat et Dominus pro una ancilla, plus curam gerens pro omni-

D bus quam unusquisque pro suis. Ecce autem in turba mulier quædam quam molesta infirmitas sæpius convexabat, et profluvius sanguinis vehementissime macerabat, et jam neque corporis firmitatem haberet; fidem tantum, lassata omni humana substantia, in cordè retinebat, 758 quam adventus Domini puto ejus repente sensibus intimaverat. Accessit, intra se dicens: *Si tetigero simbriam vestimenti ejus, salva ero* (Matth. xx). Intra se hoc dicebat, ut intra se citius sanaretur. Adruit Christus cogitanti, et statim in ipso simbriæ tactu sanatur. Tetigit simbriam, et consecuta est medicinam, et modicæ vestis solatio maris: *quia multi filii desertæ, magis quam ejus quæ habet virum.*

gnam reperit sanitatem. Sic Dominus Christus remunerator fidelium de parvis magna concedit. Venit igitur et ad domum principis, dicit plangentibus : *Non est puella mortua, sed dormit.* O Domine Jesu, quomodo non est puella mortua, sed dormit, in qua non est spiritus vitæ? Mihi, inquit, Dominus dormit, qui suscitabo eam; apprehensaque ejus manu, levavit eam, et splendoris sui luce restituens viventem piis parentibus in conspectu omnium commendavit. Ipse est qui omnia pariter resurrectionem facturus est: ipsi gloria in sæcula. Amen.

VI. Item de lectione sancti Evangelii ubi mulier a profusio sanguinis curatur, Matth. ix, 20.

Ait Dominus et Salvator noster Christus, cujus hodie mirabilia opera audivimus in sancto Evangelio : *Ego sum via, et veritas, et vita; nemo venit ad Patrem, nisi per me (Joan. xiv).* Accedamus ergo ad eum, fratres, ut per eum tam beato itinere ambulantes, pervenire possimus ad Patrem. Accedamus ad eum, sicut ista mulier hodie accessit fideliter, et fide tangamus. Et licet semper in turbis sit positus Dominus Jesus, et omnes circa eum non solum apostoli et prophetae, sed et martyres, et justi omnes, angelorum quoque omniumque caelestium virtutum turba consistat; tamen si fimbriam vestimenti ejus tangamus, et per ipsum indumentum, id est per velamen corporis est propitiatorium majestatis auxilium invocemus, atque supernis ejus muneribus adjuti operemur; statim etiam, et ex nostra infirmitate salvabimur, nec nos intra sanguinis unda, id est carnalium vitiorum periculosa tempestas occidet. Fecit hoc mulier ista fidelis, de qua paulo ante retulit sanctum Evangelium : et consideremus quid designet hujus persona mulieris. Hæc mulier, ut mihi videtur, totius fragilitatis humanæ figuram in semetipsa monstrabat, quæ ante in carnis vexatione posita, id est in vitiis peccatorum constituta, non aliter curari poterat, nisi a Christo remedia percepisset. Vel iterum Synagogæ in se imaginem monstrabat, quæ in sanguine 759 membrorum suorum, id est filiorum circumcisione multo tempore laborabat. Erogaverat quidem plura quasi in medicis, hoc est in scribis et Phariseis, quorum falsa et inania doctrinæ eloquia expetebat, et plus magis inde infirmabatur. Posteaquam Christum vidit Salvatorem gentibus advenisse, elegit meliorem partem, et transivit ad fidem, et cepit intra se cogitare, dicens : *Si tetigero fimbriam vestimenti ejus, salva ero.* Et statim credens Deum in corpore accepit, fidei viribus cucurrit ad Christum, et tangens fimbriam vestimenti ejus, plenissimum de divinis fontibus remedium salutis accepit. Et ideo ad eam Dominus ait : *Constans esto, filia, fides tua te salvam fecit : vade in pace* : id est ambula segura in pace; respue bella vitiorum, quæ dilacerabant animam tuam, et tene sem-

A per pacem fidei et timoris Dei, et esto sana a plaga tua. Plagam in se habebat peccatorum omnis homo, non solum ex Judæis, sed et ex gentibus; ad Christum veniens ab ipso salvatur; per fidem et ejus benedictionis auxilio communitur : ipsi gloria et imperium in sæcula. Amen.

VII. Item de sancto Evangelio Luc. xi, 27.

Cum diceret Dominus ad turbas, et verba pietatis atque salutis cunctorum pectoribus seminaret, quædam mulier de turba exclamavit ad eum et dixit : *Beatus venter qui te portavit, et ubera quæ suxisti.* Cui Dominus ait : *Beati qui audiunt verbum Dei, et custodiunt.*

Beatus, inquit, venter qui te portavit, et ubera quæ suxisti. Hæc mulier, fratres, pio sensu commota, laudavit uterum matris, laudavit ubera genitricis; vere Spiritu sancto perfusa merito laudem Domini contulit matri, quæ talem ediderat partum, talemque lactaverat prolem. Cui matri ipse Dominus præcipuam beatitudinem in hoc profecto contulerat, quod uterum ejus majestati suæ, quasi domum quamdam regalem elegerat, in qua ipse Rex caelestis descenderet. Beata satis et multum, beataque mater Domini esse meruit, et ex ancilla assumpta maternum nomen accepit. Ergo beatus, inquit, venter qui te portavit, et ubera quæ suxisti. Beatus venter qui artificem mundi portavit, beata ubera quæ mundi Dominum lactaverunt.

760 Et Dominus : *Beati, ait, qui audiunt verbum Dei, et custodiunt.* Qui verbum Dei audiunt, id est Christum Dei Verbum; et custodiunt, hoc est præceptum ejus custodiunt. Verbum Dei Christus est Dominus, qui in principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum (Joan. i). Ergo beati qui audiunt verbum Dei, et custodiunt, id est vel præceptum Dei, et cauta observatione custodiunt. Summa atque perfecta beatitudo in hoc præcipue ponitur, si quod dicitur impleatur. *Beati qui audiunt verbum Dei, et custodiunt*; quia audientibus auribus toto corde verba divina conservant, gestorumque operibus a se impletum esse manifestant, quod prædicatio divina sæpe mandaverat. *Beati qui audiunt verbum Dei, et custodiunt* : ubi dicitur : Non occides, non furaberis, non adulterium facies, et non concupisces, non falsum testimonium dices, non pejerabis; honora patrem tuum et matrem, et quod tibi non vis, alteri ne feceris; et quæ vultis ut faciant vobis homines, bonâ eadem et vos facite eis. *Beati, inquit, qui audiunt verbum Dei, et custodiunt*, ut custodiendo et faciendo præmium consequantur. Post hæc refertur, dicente Domino : *Generatio ista nequam signum quærit, et signum non dabitur illi, nisi signum Jonæ prophetae (Luc. xi).* Jonas iste propheta sanctissimus figuram passionis et resurrectionis Domini in semetipso gestabat. ¹ Istum præcipitem aliquando nautæ cum in mari ja-

ras Christi Domini resurrectionem præmonstrantes, peculiarem habet de Jona mentionem, et aliis verbis eadem complectitur.

¹ Vulgata legit : *Confide, filia. Fides tua te salvam fecit.*

² In homilia de Paschate quæ incipit : *Beneficia Dei nostri cum magna et mirifica sint, etc.*, inter figu-

ciarent, susceptus a celo, et limosis faucibus raptus, A portam ferini ventris intravit, tribusque diebus itidemque noctibus carceris tenebris occupatus, tandemque redditus luci, dominici, ut diximus, mysterii futura sacramenta monstravit. Hoc ipsum Dominus commemorans, de sua passione et resurrectione signavit.

Et de regina Austri, quæ venit audire sapientiam Salomonis (Ibid.), erubescant Judæi et confundantur; femina requirit sapientiam hominis, et scribæ et Pharisei contemnunt Dei sapientiam. Illa peregrinatur ut discat Salomonem filium David; isti præsentem contemnunt et Dominum Salomonis et ipsius David, ipso David dicente: *Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis (Psal. cix)*. Deinde et de Ninivitis qui egerunt pœnitentiam in prædicatione Jonæ: *Et ecce plus quam Jonas hic; pœnitentiam egerunt Ninivite, prædicante servo, et Judæi, Domino prædicante, 761 contemnunt, nec volunt agere pœnitentiam, quia nec salvari merentur. Vere sunt aspides surdæ et obturantes aures suas (Psal. lvi), quæ non exaudiunt vocem incantantium, et medicamentum quod medicatur a sapiente; quos ipsa Sapientia Patris Dominus Christus frequentius edocens, et per Moysen vel cæteros prophetas, nequaquam ad rectum vite tramitem revocavit; quia ipse liberum quod homini dedit arbitrium, noluit iterum abrumperere, ne a se nuper concessam, ut diximus, animi libertatem infringeret. Ergo dimisit in uniuscujusque judicio, pro quibus examen futurum sibi reservavit, ut puniatur qui fuerit reus, et salvetur qui crimen noluit ne puniretur admittere. Et ideo, fratres, in præcepto divini sermonis, eloquia omni mentis intentione scrutemur: Deoque Patri omnipotenti semper per Christum Dominum nostrum laudes et gratias referamus, cui est gloria in sæcula. Amen.*

VIII. Item de lectione evangelica Luc. xviii, 10.

Lectum est de pharisæo et publicano, quorum duorum dum merita, preces, personasque considero, satis admiror bonitatem Dei justumque judicium Christi. Confusa superbia, meruit justificari humilitas; lacrymæ invenerunt misericordiam, jactantia reprobatur. Erubuit pharisæus, qui gaudebat; gavisus est publicanus, qui plangebat, et audit justitiam; quia omnis, inquit Dominus, qui se exultat humiliabitur, qui autem se humiliaverit exaltabitur (Luc. xviii); et qui seminant in lacrymis, in gaudio metent (Psal. cxxv); prope est semper Dominus iis qui tribulato sunt corde, et humiles spiritu salvabit (Psal. xxxiii). Consideremus, fratres, hujus lectionis textum. Ascenderunt, inquit, in templum ut orarent pharisæus et publicanus. Bene dictum est ascenderunt tatione et tamen qui erigit mentem suam ad Deum non nisi in humilitate justificabitur. Ergo consideremus: ascenderunt viri illi in templum ut orarent. pharisæus precabatur apud se, dicens:

De Ninivitarum pœnitentia agit S. Maximus in homilia quæ incipit: *Legimus in prophetis, cum Ninive*

Deus, gratias tibi ago quia non sum sicut cæteri homines, raptores, injusti, adulteri, quomodo et publicanus iste, etc. Publicanus autem de longinquo stabat, et neque oculos volebat ad cælum levare; sed percutiebat pectus suum dicens: Deus, propitius esto mihi peccatori. Et descendit hic publicanus in domum suam justificatus, magis quam ille pharisæus; quia omnis qui se exultat humiliabitur. Primo in istis duobus duorum populorum intelligo designari personam, Judæorum 762 et gentium. Ergo dicebat pharisæus, *Deus, gratias ago tibi quia non sum sicut cæteri homines, raptores, injusti, adulteri, sicut publicanus iste.* Bene gratias ageres

minime accusas bene ageres si non superbis vocibus extulisses; cum enim alios accusas, te ipsum reprobas; quia ex aliorum culpis tibi laudem ascribis; noli altum sapere, sed time; *Deus, gratias ago tibi quia non sum sicut cæteri homines, raptores, injusti, adulteri, quomodo et publicanus iste. Tu quis es, qui judicas servum alienum? Domino suo stat erus cadit. Potens est Deus statuere illum (Rom. xiv). Adhuc dicis: Jejunabis in sabbato, decimas de omnibus quæ possideo; in propria laude odiosa jactatio. Jejunabis in sabbato: Qui jejunat, manducantem non judicet, et qui manducat, jejunantem non spernat; quia et qui manducat, Domino manducat, et gratias agit Deo; et qui non manducat, Domino non manducat, et gratias agit Deo (Ibid.); et tamen, cui hæc dicis? Non intelligis quia ad eum loqueris cui omnia nota sunt, et antequam fiant? Decimas de omnibus quæ possideo. Decimas das: sed plus accipis quam das: nimium possides; fruges tibi multæ pluviis divinis accrescunt, et cui de multo des parvum, adhuc improperas. Publicanus autem de longinquo stabat; personam gentium, ut diximus, portans, quia gentes a Deo peccatis longius tenebantur. Ergo de longinquo stabat, et neque oculos volebat ad cælum levare. Vides, jam postulantis fit sibi iudex conscientia; punit in semetipsa peccata, non audet proximius accedere, non audet oculos ad cælum levare, nec vult pollutis oculis videre candidam lucem, quia oculos in dolore positos lux serena perstringit et percutit; ideoque inclinatus ad terram percutiebat pectus suum dicens: *Deus, propitius esto mihi peccatori.* Et Dominus ait: *Amen dico vobis, descendit hic justificatus in domum suam, magis quam ille puiriseus; quia omnis qui se exultat humiliabitur, et omnis qui se humiliat exaltabitur.* Ideoque et nos, fratres, humilitatem sectemur, et miti corde et humili prece Domino supplicemus, ut ejus misericordiæ auxiliium consequamur, cui est gloria in sæcula. Amen.*

IX. Item de lectione evangelica Matth. xxi, 1.

Destinavit Dominus Jesus discipulos ut adducerent ad se pullum asinæ, in quo sederet; et quique discipuli abierunt. Ut invenerunt pullum alligatum, solvete: duxerunt ad Salvatorem, et sedebat super eum. civitati subversio divinitus immineret, etc. Item in altera, cujus initium: *Diximus anteriore dominiica, etc.*

763 Audite, fratres; sancti Isaia: veridica vaticinatio in Domino nostro. Jesu Christo completa est; sic enim ipse Isaia: propheta plenus Spiritu sancto locutus est de Salvatore, dicens: *Gaude valde, filia Sion: ecce Rex tuus venit tibi mitis et lenis sedens super pullum asinae (Isa. LXII; Zach. IX)*. Quid dicimus, fratres? Primo admiranda est Domini tanta humilitas; sciens superfluum esse ambitum mundi, non equis delectatus est superba cervice frementibus, neque altis passibus incedentibus, sed vilis pulli voluit dorso vectari, ostendens quia magis non elatos et extollentes se, sed mites diligit et quasi viles, qui velut sterco: mundi habentur; quia, sicut dicit Apostolus: *Ignobilia hujus mundi elegit Deus, ut confundat fortia, et abjecta elegit Deus quae non sunt, ut quae sunt destrueret (I Cor. I)*. Ergo adducunt discipuli pullum asinae, solventes eum. Est hic carissimus, grande mysterium. Pullus iste asinae gentium populus intelligitur, qui vilis et abjectus habebatur, et ligatus tenebatur vinculis peccatorum; solvitur a discipulis praeccepto Domini ad salutem et libertatem gentium destinatis, et adducitur ad obsequium Salvatoris, id est ad fidei mysterium, ut portet in sese Dominum, atque in eo requiescat et habitat; facturus per suam dignitatem de vilissima plebe pretiosissimum populum, genus regale atque sacerdotale, ut segnes antea animos vigilanti praeccepto componat, et honesto devotionis jugo submittat, ut sibi serviant, et in quibus sedeat Dominus, a caeteris honorentur, sicuti hodie videmus in honore Domini religiosos, et in se Christum gestantes, atque in moribus ejus disciplinam habentes a caeteris plebibus honorari. Deo gratias.

X. Item de lectione sancti Evangelii Matth. XIV, 20.

Recitata est lectio ubi Salvator de quinque panibus saturavit quinque millia hominum, et de duobus piscibus, et collecti sunt duodecim cophini pleni. Deinde quod iterum de septem panibus saturavit quatuor millia hominum, et collectae sunt septem sportae plenae fragmentorum. Curatur et homo mutus, et surdus: *Exspuit Dominus, et tetigit linguam ejus, et misit digitos in auriculas ejus: et aspiciens in caelum ingemuit, et ait: Ephetha, quod est adaperire; et solutum est vinculum linguae ejus, et aperta: sunt aures ejus, et loquebatur recte (Marc. VII)*. Curat et caecum impositis manibus, et caeteras virtutes efficit **D** sanitarum. Ubique, fratres, Christus Dominus omnibus est sanitas, omnes pascit, **764** omnes curat, omnes vivificat, omnes subvenit, omnibus miseretur, utpote Deus omnis creaturae, qui a Patre missus imaginis suae dolores, varia morborum vexatione remota, curare dignatus est. Benedicit panes pariterque et pisces, ut ostenderet se esse terrae marisque opificem, qui omnia et in terris, et in aquis divina largitate concedit. Duodecim cophini, et septem plenae colliguntur sportae, ut et apostolorum numerus et Ecclesiarum largitate Christi exuberare no-

scatur. Curatur deinde homo mutus et surdus; duo membra debilia accipiunt medicinam. Exspuit Dominus, et tetigit linguam ejus, in auriculas ejus digitos misit, et ait: Ephetha, quod est adaperire; et aperta: sunt continuo januae oris ejus et aures ejus. Invenit vox qua erumperet, invenerunt et aures qua sonum audirent. Impedimenta linguae fugata sunt, et aurium tegmina ceciderunt. Meruit per mirabilia Salvatoris ut et ore Domino gratias ageret, et verbum Dei a praedicante audiret; fidem ex auditu suscepit, corde credidit ad justitiam, et ore confessus est ad salutem. Quid et de caeco? Curatur et caecus, claritatem luminum per manus accipit Salvatoris: cedunt lumini tenebrae, et virtutibus Christi omnis caecitas effugatur; redditur desideranti lumen, et tam claro splendore percepto, latatur caecus, erigitque oculos apertos ad caelum, et dulcem visum accipiens, gratias omnium referet Deo: in manibus Christi omnia beneficia manent. Impositis primo manibus, interrogabat caecum si aliquid videret. Ait: *Video homines sicut arbores ambulantes (Marc. VIII)*. Adhuc nutabat visus, adhuc caligabat aspectus. Deinde iterum impositis manibus, remoto omni tenebrarum errore, lumen clarum suavi splendore suscepit. Huic Domino nostro Jesu Christo semper gratias referamus, cui imperium in saecula saeculorum. Amen.

XI. Item de lectione evangelica Marc. XII, 42.

Recitatum est hodie, quia cum Dominus sedisset in templo contra gazophylacium, vidit turbas jactantes in gazophylacio; et divites multa vidit mittere, et unam viduam pauperulam jactantem duo aera minuta. *Et convocans discipulos suos ait illis: Amen dico vobis, quoniam vidua haec pauper plus omnibus misit. Omnes enim ex eo quod sibi abunda it miserunt; haec vero de pecunia sua omnem quem habuit victum misit. O amatorem misericordiae, qui non copias divitum, sed pauperum laudat angustias! Opus praecipue pauperulae **765** praeceteris commendavit; et inter abundantium copias plus valere modicum: quoniam ab illo non multitudo pecuniae, sed mentis devotio comprobatur. O beatam et justam viduam, quae meruit ante iudicii diem laudari! Misit in gazophylacio aera minuta duo, et tantillae elemosynae munere, magnum mercedis praemium acquisivit; et, ut mihi videtur, duobus istis, velut quibusdam duabus alis elevata atque suspensa ad altiora pervenit. Invenit locum in caelo, quae angustias tolerabat in saeculo. In conspectu discipulorum et Dominus exhibuit testimonium, ut probaret etiam exiguum elemosynam magnam apud Dominum se habere mercedem; quod dicit et beatus Apostolus quoniam ¹ *qui large seminat, large et metet; et qui seminat in benedictione, in benedictione et metet (II Cor. VI)*. Hilarem enim datorem diligit Deus; qui enim miseretur, misericordiam consequetur, et qui communicat indigentibus, caelestibus praemiis cumulatur. *Junior sui, inquit David, et semi, et non vidi**

¹ Qui parce seminat, parce et metet, etc. Ita Vulgata.

justum derelictum, neque semen ejus querens panem. Tota die miseretur et commodat, et semen ejus in benedictione erit (Psal. xxxvi). Unde beatus Isaias propheta commonet universos, et hortatur ad misericordiae opera, dicens: ¹ *Frangere esurienti panem tuum, et egenos sine tecto induc in domum tuam. Si videris nudum, vesti, et domesticos seminis tui non despicias. Tunc erumpet temporaneum lumen tuum, et vestimenta tua cito orientur, et praebit ante te justitia; claritas Dei circumdabit te (Isai. lviii), et caetera.* Ergo, fratres, de quo Dominus largiri dignatur, demus esurienti cibum, sitienti potum, nudo indumentum, peregrino hospitium, infirmo exhibeamus ministerium, afflicto solatium, in gazophylacio, prout valemus, saepius operemur; oculi enim Domini semper nos intuentur semperque adsunt, et in omni loco speculantur bonos et malos, reddituri unusquisque rationem secundum opera ejus: ipsi gloria in saecula. Amen.

XII. Item de lectione evangelica Joan. xi, 1.

Recitatum est nobis hodie in S. Evangelio quod suscitatus sit a Domino Lazarus quatruiduanus, orante ipso Salvatore ad Patrem et dicente: *Pater, gratias ago tibi quia audisti me; et ego sciebam quia semper me audis; sed propter populum qui circumstat 766 dixi, ut credant quia me misisti; et post 2 lacrymavit: Lazare, veni foras; et statim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus pedes et manus instritis; et facies ejus sudario erat colligata; et jussit eum solvi et ire (Joan. xi).* Audite, fratres: jacebat Lazari corpus mortuum, atque exanime in sepulcro, et languida membra, in quibus vita non fuerat per quatruiduum, paulatim dissolvebantur in tumultu. Orat Christus ad Patrem, et mortuus recipit vires; supplicat Genitori, et ille firmatur. Clamat deinde: *Lazare, veni foras*, et expavescit mors, contremiscit infernus, statimque in voce Salvatoris animatum excutitur corpus, et obvoluta linteaminibus membra vitali motu fervescunt. Jubet eum Dominus solvi et abire, ne phantasma reputaretur. Solvi jubet, ut et ligamenta jam humida et corpus agnoscerent, atque recentia membra recenti pallore viderent. Ostendit Dominus in Lazaro futurae resurrectionis indicium, sicut et in filio viduae, et in filia archisynagogi. Poterant quippe, carissimi, ad unam vocem Salvatoris omnes pariter mortui suscitati exurgere, nisi nominatim singulos convocasset; ideo singulis dicebat: *Lazare, veni foras; Adolescens, tibi dico, surge.* Tibi, inquit, dico tantummodo ad praesens tempus, *tu, surge: Talitha cum, quod est, puella, surge.* Ergo singulos, ut dixi, nominatim. Et amavit ut quod in singulis videtur, in omnibus generaliter futurum intelligatur: ipse est Dominus noster, qui venturus est judicare vivos et mortuos, cujus vocem audituri sunt omnes; et resur-

¹ *Frangere esurienti panem tuum, et egenos vagosque induc in domum tuam. Cum videris nudum, operi eum, et carnem tuam ne despereris. Tunc erumpet quasi mane lumen tuum, et sanitas tua circiter oriatur, et antrabit faciem tuam justitia tua, et gloria Domini*

A gent qui bona gesserunt in resurrectionem vitae, qui autem mala in resurrectionem judicii (Joan. v). Ipsi gloria et imperium in saecula. Amen.

XIII. Item de sancto Evangelio Matth. xvi, 7.

Dictum est quia, discumbente Domino in convivio, venit quaedam mulier peccatrix, portans alabastrum unguenti, et stans ad vestigia Domini, lacrymis rigabat ejus pedes, et capillis tergebat, et osculabatur, et unguento ungebat. Non audebat se sanctissimis aspectibus impudenter ingerere; nec in tenebris constituta peccatorum, tantillum in his poterat radios sustinere, sed ad pedes stabat novissimam partem ejus corporis adorans, et velut sub umbraculo pedum refrigerium 767 peccatorum suorum ardoribus conquirebat; credens quoniam corpus propter remissionem peccatorum susceperat, pedes osculabatur, et lacrymis irrigabat, et tergebat capillis, quibus peragrabat diversa loca, et sese cunctis infirmitatibus lumen salutarium offerebat. Ergo mulier ista peccatrix et oculis, et crinibus, et labiis, quibus maxime peccatorum vitia contraxerat, ipsis poenitebat, et indulgentiam conquirebat. Dominus vero, qui semper vult poenitentium medicare languores, ait ad eam: ² *Dimittentur tibi peccata tua; et iterum: Dimittentur ei peccata multa, quia dilexit multum (Matth. xxvi).* O pietas inestimabilis! reddidit pro fletu laetitiam, et aegrotantem in malis suis curat medicus iste caelestis: ut ubi fuerat desperatio delictorum, fieret securitas gaudiorum. Ait adhuc: *fides tua te salvam fecit; vade in pace, fuge vitiorum bella, ambula in pace pudicitiae, in humilitatis, sobrietatis, et caetera.*

XIV. Item de lectione evangelica Matth. v, 14.

Ait Dominus: *Vos estis lux hujus mundi. Non potest civitas abscondi super montem posita, neque accendant lucernam, et ponunt eam sub modio, sed supra candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt, et caetera.*

Ergo vos, inquit discipulis, estis lux hujus mundi: non potest civitas abscondi supra montem posita. Certum est quia civitas supra montem posita omnibus lucet, et omnibus clara est, et abscondi non potest. Hoc Dominus in figura discipulorum per parabolas loquebatur. Civitas namque supra montem posita anima intelligitur in Christo sociata, quae in ipso constat, et fide ejus erecta longius eminet. Civitas ideo dicitur anima, quia in ipsa conscriptae sunt leges et jura divina: *Qui ostendunt, inquit, opus legis conscriptum in cordibus suis (Rom. ii).* Ergo non potest civitas abscondi supra montem posita. Mons Christus dictus est a sancto propheta Daniele: *Venit, inquit, in terram, et factus est mons magnus, et implevit omnem terram (Daniel. ii), crescens in credentium mentibus. Hic (Daniel. cvii) et lapis dictus*

colliget te. Ita Vulgata.

² *Forte clamavit.*

³ *Propter quod dico tibi, remittantur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Luc. vii, 47. Iterum: Remittuntur tibi peccata. Ita ex Vulgata.*

est angularis in capite anguli positus, qui duos populos, velut duos parietes e diverso venientes, ex circumcissione et preputio, in una fide copulavit atque conjunxit. Et merito est in capite, quia ipse est caput Ecclesie, qui et fundamentum dicitur. Sic enim ait Apostolus: *Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Jesus (I Cor. iii).* **768** Ergo et lapis in capite, et fundamentum deorsum. Cur deorsum? hoc quia Christus de superioribus est et de inferioribus; ipse est Deus et homo, Verbum et caro, vivus in æternum, et ad tempus mortuus; aliud in Christo impassibile, aliud passibile, aliud ante tempora, aliud in tempore.

Ergo ipse mons dictus, lapis et fundamentum; ipse et *petra erat*, inquit, *Christus (I Cor. x)*. Super hanc petram ædificat omnis sapiens domum suam, id est domum animæ suæ; et venientes venti, et descendens pluvia, et flumina impingunt in domum illam, et non cadit, fundamentum est supra petram. Ergo, ut dicere cœperamus, non potest civitas abscondi supra montem posita. Sequitur: *neque accendant lucernam et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt.* Lucerna super candelabrum posita, mens est in substantia corporis constituta, quæ fulget et eminet, maxime si non illi desit oleum caritatis vel castitatis, sicut fuit ille beatus Joannes Baptista, de quo scriptum est: *Erat lucerna ardens et lucens (Joan. v)*. Ardebat et lucebat: ardebat calore Spiritus sancti, lucebat lumine Christi. Audi istam lucernam clamantem de Christo et dicentem: *Hic est Agnus Dei, hic est qui tollit peccata mundi (Joan. i)*; et iterum, ait: *Homo qui post me venit, ante me factus est; cujus non sum dignus calceamenta portare (Ibid. xxvii)*. Ergo splendebat mens beati Joannis lumine Christi, quia de plenitudine ejus, sicut scriptum est (*Joan. i*), omnes sancti accipiunt gratiam pro gratia. De lumine ejus accipiunt omnes sancti, et non dividitur in partēs, non minuitur majestas luminis Christi. Si enim lumen lucernæ, accensis inde verbi gratia faculis mille, vel lucernis quamplurimis, non minuitur ille ignis, neque ex sese in partes dividitur; quanto magis majestas Christi plena est, et in omnibus plenitudo ejus abundat, et non dividitur, sed totus in totis est. Nam et sermo noster dum dicitur, ab omnibus auditur, et non dividitur in singulis, sed totus integer in omnibus est; et versiculum in pariete conscriptum si omnes legamus, non eum dividimus per partes, sed totus in uniuscujusque sensibus manet; et ideo, fratres, semper sancti de lumine, diximus, Christi fulgentes clamabant dicentes: *An experimentum quæritis ejus, qui in me loquitur, Christi (II Cor. xiii)*? Et ideo lucent omnibus qui in domo sunt, hoc est in hujus mundi domo; quia in domo magna, sicut scriptum est (*II Tim. ii*), non sunt vasa aurea tantum aut argentea, sed lignea et fictilia. **769** Ergo ad illuminationem hominum destinantur omnes sancti, et destinati sunt apostoli vel

prophetæ ut ædificium Ecclesie per eos, donante Domino, construatur: ipsi Salvatori nostro et Domino Jesu Christo gloria et imperium in sæcula. Amen.

XV. *Item de sancto Evangelio Matth. xvii, 1.*

Recitatum est in sancto Evangelio ita: *Post dies, inquit, sex assumpsit Jesus Petrum, Jacobum et Joannem fratrem ejus, et duxit illos in montem excelsum seorsum, et transfiguratus est ante eos. Et resplenduit facies ejus sicut sol; vestimenta autem ejus facta sunt alba sicut nix. Et ecce apparuerunt illis Moyses et Elias cum eo loquentes. Respondens autem Petrus dixit: Magister, bonum est nos hic esse: faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, et Eliæ unum, et cætera. Post dies, inquit, sex; post sex dies sabbatum esse intelligimus septimum diem. Primus dies dominica, secundus dies, secunda feria, et sic omnes dies. Post sex dies, ut dictum est, sabbatum numeratur. Hic dies requiem ostendit, quia et in die septimo requievit Deus ab operibus suis. Ergo in isto die sanctificato demonstravit Dominus omnes sanctos et in lege et in prophetis cum beatis apostolis secum in sua gloria adfuturos, et secum permansuros. Moyses legislator qui descripsit omnes sanctos ab origine mundi, cum ipso ergo omnes sancti resurgent. Elias numerum prophetarum ostendit, et cum ipso omnes prophetæ in Moyse et Elia, qui mortui sunt et sepulti, vivi inveniuntur, et rapiuntur in nubibus obviam Domino in aera. Tres ergo apostoli, Petrus, Jacobus et Joannes credentes secum, omnes etiam qui sequuntur fidem Petri, Jacobi et Joannis. De istis scriptum est: *Petrus, Jacobus, et Joannes, qui columnæ esse videbantur (Galat. ii)*; merito columnæ dicti, qui sustentabant Ecclesie ædificium, et erigebant de inferioribus ad superiorem, ut quæ sursum sunt quærent, ubi Christus est in dextera Dei sedens. Ergo duo, Moyses et Elias, et tres apostoli, ideo ut in duorum et trium testium fueret omne verbum. Et ipse Dominus dicebat: *Ubi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum (Matth. xviii)*. Ostendit et hic Dominus confundendos etiam eos qui non accipiunt legem et prophetas, quia ipse eos sibi adjunxit, et apostolorum numero sociavit. Moyses de Domino scripsit (*Exod. xvii*), et in typo Christi, in monte **770** contra Amalech levavit manus, sicut Christus in cruce ad expugnandum diabolum. Iterum Elias (*III Reg. xvii*) ut ipse suscitaret mortuum sese expandit, quod in cruce Dominus fecit, ut mortem fugaret et vitam redonaret. Videamus quid sequatur. Ait sanctus Petrus Domino: *Bonum est hic nos esse: faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, et Eliæ unum.* Hæc Petrus secundum affectum boni discipuli, qui diligebat ministros et amicos Domini, Moysen et Eliam. Et ecce venit nubes obumbrans eos, et vox de nube dicens: *Hic est Filius meus dilectus, in quo complacui; prout diceret: non tribus volo fieri tabernacula; sed hic est Filius meus dilectissimus, cujus tabernaculum unum erit, hoc est una Ecclesia, toto terrarum**

orbe diffusa, ad similitudinem unius Hierusalem civitatis, quæ in cœlo est. In ista Ecclesia Moyses, et Elias, Petrus, Jacobus et Joannes aderunt, semper Domino testimonium perhibentes, cum omnibus patriarchis et prophetis, sanctisque apostolis; cum quibus et nos omnes credentes, semper exultemus et gloriemur in Domino Jesu Christo Filio Dei, semperque Patri per ipsum gratias agentes: cui est gloria in sæcula. Amen.

XVI. Item lectio evangelica Luc. xii, 50.

Ait Dominus: *Ignem veni mittere in terram, et quid rolo, nisi ut accendatur? Baptismo autem habeo baptizari, et quomodo coarctor usque dum perficiatur?* et cætera. Ignem, inquit, veni mittere in terram, et quid volo, nisi ut accendatur? Ignem mittit Dominus in terram pectoris nostri ad excolendum agrum cordis nostri, ad exurendas spinas et tribulos peccatorum, ut frigus nequitiae nostræ pellatur, et calore Spiritus sancti omnia secunda in nobis et prospera oriantur. Nam, accipe comparisonem ex igne isto terreno; ait quidam auctor sæcularium litterarum ¹:

Sæpe etiam steriles incendere profuit agros,
Atque levem stipulam crepitantibus urere flammis:
Sive inde occultas vires, et pabula terræ
Pingua concipiunt; sive illis omne per ignem
Excoquitur vitium, atque exsudat inutilis humor;
Seu plures calor ille vias et cæca relaxat
Spiramenta, novas veniat qua succus in herbas;
Seu durat magis, et venas astrigit hiantes.

Si hoc præstat atque efficit ignis iste terrenus atque corporeus, quanto magis ignis ille cœlestis et sanctus, qui ita penetrat animæ recessus, ut vadens etiam per universam substantiam **771** corporis, totum hominem mundum reddat atque fructiferum; et tantos fructus efficit ignis iste in homine, quantos exponit Paulus apostolus dicens: Fructus Spiritus est, spiritus illius ignei caritas, gaudium, pax, patientia, bonitas, fides (Galat. v), etc. Caritas, inquit in capite, quia ignem caritatis nunquam exstinguit frigus iniquitatis; sic iterum dicit Scriptura divina: *Aqua multa non exstinguit caritatem, et flumina non inundabunt eam* (Cant. viii), ut non eam petram et turrim excisam (sic). *Ignem, ait, veni mittere in terram: et quid rolo, nisi ut accendatur?* Accenditur per bonam voluntatem, per bonum propositum mentis, quæ in se quodammodo auget atque inflammat ignem illum divinum. Accenditur adhuc ignis iste in nobis per frequentem flatum divinarum Scripturarum; unde et Apostolus sanctus hoc sciens mandabat Timotheo suo discipulo dicens: *Attende tibi et lectioni; permane in eis. Hoc enim faciens, et teipsum salvabis, et eos qui te audiunt* (Tim. iv). Et te inquit, salvabit ignis salubritate fulgentem, et cæteros qui te audiunt illuminabis. Deinde secutus est Dominus dicens: *Baptismo autem habeo baptizari, et quomodo coarctor usque dum perficiatur* (Luc. xii)?

¹ Virgil. Georg. lib. 1.

¹ Vulgata legit: *Putatis quia pacem veni mittere in terram.*

Hoc Dominus de sua passione dicebat. Adhuc addidit dicens: *Putatis quia pacem veni dare in terram? Non, dico vobis, sed separationem. Erunt enim ex hoc quinque in domo una divisi, tres in duos, et duo in tres dividuntur: pater in filium, et filius in patrem suum; mater in filiam, et filia in matrem suam; socrus in nurum suam, et nurus in socrum suam* (Ibid.). Ista divisio a fidelibus fit contra infideles. Cum enim alii consentiunt ad fidem Domini, alii dissentiunt, a fide separantur; et ista separatio credentes salvat, incredulos vero damnat. Justum est enim ut fidelis discedat, quia non potest societas esse luci cum tenebris, nec dulce amaro misceri, nec fidelis cum infideli. Ideoque, fratres, in fide Domini perseverantes demus operam, et ut incredulos ad fidem Domini perducamus, omnesque in Christo salvemur: cui est gloria et imperium in sæcula. Amen.

XVII. Item de lectione evangelica Marc. ii, 15.

Recitatum est ubi Dominus dicitur habuisse convivium apud Levi cum publicanis et peccatoribus. Non prohibebat Dominus publicanos et peccatores, ut vel occasione convivii docerentur. Non repellebat impios et injustos justus et pius, qui omnes ut sanaret advenerat, sicut ipse dixerat: **772** *Non est sanis opus medico, sed male habentibus* (Matth. ix). In multis desideriorum febribus constitutis, dulcia sermonum suorum refrigeria infundebat. Aderat abundantia ciborum et potus; sed Salvator, videns eos in ipsis intentos, jungebatur cum illis in terreno convivio, ut eos ad cœlestia monuisset convivia festinare, ubi sunt illæ non temporales, sed æternæ deliciae, *quas nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se* (Isa. lxxiv, et I Cor. i). Non est, inquit, opus sanis medico, sed male habentibus. Qui ægrotas animo, quocunque vitiorum morbo detentus; qui febres habet aut superbix, aut luxuriæ, aut concupiscentiæ malæ, aut iracundiæ, aut avaritiæ, curre ad medicum Christum et rogans dic ad eum: *Ego dixi, Domine, miserere mei; sana animam meam, quia peccavi tibi* (Psal. xl.); ut et ipse dicat si audis verba mea diligis et nec medicinam senties opem divini auxilii, si devotionem tuæ mentis in divinis præceptis tota observatione contuleris. Magnum et bonum est, fratres, parere cœlesti mandato; et inde salus acquiritur, ubi obedientiæ famulatur auditus. Ergo pareamus divinis præceptis, ut bonorum substantiam consecuti, semper Patri per Filium gratias referamus: cui est gloria in sæcula. Amen.

XVIII. Item de sancto Evangelio Luc. xv, 12.

Audivimus hodie in sancto Evangelio recitatum de duobus filiis juniore et majore, quibus pater distribuerat substantiam; et quod junior peregrinatus a

cens : *Ego a Patre exivi, et veni in hunc mundum; iterum relinquo mundum, et vado ad Patrem (Joan. xvi).* Ergo de se ait : *Ecce exiit seminans seminare.* Exiit itaque ut seminaret in mundo Evangelium, ut seminaret fidem, justitiam, veritatem, pacem, castitatem, humilitatem, cæterasque virtutes. Et diabolus e contrario seminare cœpit sua, id est superbiam, iracundiam, concupiscentiam, homicidia, adulteria, furta, cæteraque vitia, quæ in divinis litteris zizania nominantur. Cum enim dicerent discipuli ad Dominum Jesum : *Nonne bonum semen seminasti in agro tuo? unde ergo habet zizania?* Ait Salvator : *inimicus homo hoc fecit (Matth. xiii);* ipsam dicens inimicum hominis diabolum, qui inimicitias inter Deum et homines, id est peccata immittit, quibus separat homines a Deo. Ipse namque et primos illos homines, Adam et Evam, in paradiso constitutos, lubricis nexibus in serpentis forma mutatus, alloquiis quasi hominis circumvenit, et rudes animas incauta credulitate decipit. Ipse et nunc pravas cogitationes immittit, secum arsuras in judicio Christi. Et ideo consideremus, fratres, semina Domini Jesu Christi, et semina inimici diaboli. Cum enim viderit unusquisque in corde suo ascendere cogitationes et desideria pietatis, misericordie, humilitatis, castitatis, patientie, cæterorumque bonorum, sciat semina esse Christi. Si vero desiderium adulterii, fornicationis, furti, fraudis, cæterorumque malorum, intelligat semina esse diaboli. Et ideo paret cor suum Deo, et non diabolo, sicut dicit propheta in Psalmis : *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum; cantabo, et psallam tibi in gloria tua (Psal. lvi);* prout suscepi semina justificationum tuarum, tibi offero laudis fructus et benedictionis. *Ecce, inquit, exiit seminans seminare; et dum seminat, aliud cecidit juxta viam, aliud in petrosis, aliud in spinis, aliud in terram bonam. Illud quod juxta viam, veniunt volucres, et auferunt illud.* Qui non ambulat in via, quæ est Christus, ipse extra viam positus non poterit in se habere semen verbi Dei; sed rapitur a volucris, id est ab erraticis **776** spiritibus. Qui vero petrosam habet mentem, id est duritiam, perfidia oneratam, radices in se non tenet verbi Dei; sed cito arescit, quia fructus stabiles de cordis intimo non producit. Qui autem in spinis, angustatur spinarum densitate, hoc est aculeis cogitationum secularium, quæ deprimentur verbum, et effici non potest fructiferum. At vero quod in terram bonam, exuberat fructibus, et crescit in copiam, ut asserat, sicut Dominus ait, fructus trigesimos, et sexagesimos, et centesimos; fructus spei, fidei, caritatis; fructus viduitatis, virginitatis, martyrii. Istis fructibus bene crescit Ecclesia, et suas messes digne cœlestibus horreis parat, quemadmodum generaliter dicitur de omnibus prophetis, vel apostolis, vel diversis doctoribus. Unde bene ait Dominus : Qui loquitur, verbum seminat. Et ita est, quoniam qui loquitur verbum, spargit quidem verba ut semina, sed Deus incrementum præstat. Nam et apostolus Paulus dicebat : *Nos vobis spiritualia seminavimus (I Cor. ix).* Quoniam ergo qui

A loquitur, verbum seminat, et sicuti semen, dum jacatur in terra, cœlesti imbre perfusum radicitur et crescit in cordibus singulorum; et inde efficiuntur fructus illi qui dicti sunt voluntatis bonæ, et trigesimi, et sexagesimi, et centesimi.

XXI. Item de lectione evangelica. Marc. vii, 25.

Ingressus, inquit, Dominus Jesus in domum, neminem voluit scire, et non potuit latere, etc. Prius hoc consideremus quid est hoc, fratres : *Ingressus, inquit, Dominus in domum, neminem voluit scire, et non potuit latere.* Si enim neminem voluit scire, cur non potuit latere? Utique Dominus sic se non vult ostendere, ut tamen nolit se latere. Nunquid enim quia nunc non videtur oculis nostris divina substantia, ideo abest a nobis, aut non vult adesse nobis? Ipse enim lumen scientiæ suæ omnibus infundit, qui est lumen verum, illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum. Ingressus est domum, sed nec in publico defuit; erat in corpore, sed non deerat cœlo; videbatur

.

de quo loquitur in psalmo per prophetam David dicens : *Qui extendit cælum ut pellem, qui tetigit in aquis superiora ejus; qui ponit nubes ascensum suum, qui ambulat super pennas ventorum, qui facit angelos suos spiritus, et **777** ministros suos ignem urentem (Psal. ciii).* Ergo ipse est qui cum Patre condidit mundum. Venit, inquit, ad eum *quædam mulier Syrophœnissa, genere gentilis, et rogabat eum ut dæmonium ejiceret a filia ejus (Marc. vii, 25).* Hæc mulier, ut secundum legem dicamus, et error erat gentilis, et ignorantia antiqua, quæ genuerat filiam dæmoni obnoxiam, miseram et infirmam progeniem, quæ non habebat virilem, id est fortem in fide sensum, sed in perflida fluxum. Concurrens hæc mulier ad Dominum cum rogaret eum, ait Salvator : *Non est bonum tollere panem filiorum et dare canibus. At illa respondit, et dixit : Etiam, Domine; nam et catelli edunt de micis quæ cadunt de mensa domini sui (Marc. vii).* Similem se catellis ad mensam dominorum suspirantium comparavit. Non se tantum domino humiliavit, sed etiam ad servos et filios domini, sese catulis comparavit. Et Dominus ad eam : *Vade, inquit, propter hunc sermonem exibit dæmonium de filia tua.* Vides ergo quia si quisque de gentilitatis errore venerit ad Christum, et eum agnoverit Dominum atque Salvatorem, et sibi proderit, et filiis suis salutem acquirit, ut de dæmonum potestate exempti, liberationis præmium consequantur. Deinde recitatum est quod cuidam surdo et muto Dominus digitis in aures miserit, et sputo suo linguam ejus tetigerit, atque continuo locutus fuerit auditumque receperit. Nihil est impossibile Deo (*Rom. x*), quidquid tetigerit valet, quidquid aspexerit vivit; sensit lingua, senserunt aures beneficium Domini sui, caruerunt impedimentis, inertie acceperunt usus

.

o beate Matthæe: ut quid accusas Matthæum, o beate A
 evangelista? Quare increpas evangelistam? O beate
 apostole, et verissime Domini discipule, ut quid tibi
 ipsi non parcis? Ego, inquit, Matthæus nuncupor
 evangelista, et apostolus sum certissime. Non ergo
 Matthæum inceso, sed multo magis magnifico, ut ipse
 ex publicano apostolus fieret; nec evangelistam increpo,
 sed magis quasi mirabilem veritatis præconem
 laudo. Non tam igitur mirum ut quis inter bonos sit
 bonus, sed hoc est nimis præclarum, ut quis inter
 malos bonus demonstraret. Publicanum me scilicet
 nomino, ut credant omnes quia verissima hæc est
 scriptio mea, et sine adulatione prædicatio. . . .
 enim de me ipso non loquor lo lo-
 quar. Si mihi ipsi in adulationem non dico, quomodo
 huic dicam in adulationem de quo hæc prædicatio-
 nem facio, hoc est de Unigenito Deo? Matthæus pub-
 licanus. Jacobus vero Alphæi, quod interpretatur
 circumveniens doctrinam, non solum hic, sed etiam
 omnes beati apostoli per spiritalem doctrinam cir-
 cumvenerunt primo diabolum, deinde omnes sapientes
 hujus mundi. Sapientia enim hujus mundi stultitia
 est apud Deum. Thaddæus in primordiis a parentibus
 vocatus est Lebbaeus, quod est cor, disciplina, mens,
 augmentum istius nominis accepit. Cum Thaddæus a
 Domino esset vocatus, quod est *laus vitæ*, quasi mul-
 tis æternam vitam collaudans, vel ipsum Dominum
 collaudans et evangelizans, qui est æterna vita om-
 nium. Deinde Simon Chananæus, quod est *obedientia*,
 vel præparatus, sicut fuit beatus Simon, et omnes
 apostoli, et obediens, et præparatus. Ideo celeriter
 Domino obedivit, et parate post ipsum secutus est,
 sicut alii. Et nos debemus esse, carissimi fratres,
 obediens, et parati ne opus est ser-
 monem bonum vestigia beatissimorum

apostolorum ambulantes requiem possimus obtinere
 in die occultationis. Sed et Judam non taceamus, qua-
 tenus beatus evangelista eum non prætermisit. Judas,
 inquit, Scariotha, qui et tradidit **781** eum, novissi-
 mus omnium, posterior omnia digne et decenter
 tanquam ipse sibi hoc preparans, velut ipse sibi hoc
 providens; et non solum hoc est magnum, quod po-
 sterior nominatur, sed est infinita longanimitas, ut et
 ipse omnino hic vel nominetur. Judas, inquit, quod
 interpretatur *ultra confessus*, quid est confessus? quod
 tradidit sanguinem justum. *Peccavi*, inquit, *quod tra-*
diderim sanguinem justum (Matth. xxvii). Ipse confi-
 teris, o Juda; sed tarde confiteris, sed male confite-
 ris. Judas Scariotha, qui et tradidit illum, non solum
 scilicet ipse confunditur et deonestatur propter suam
 malam audaciam, sed et provincia ejus, et regio
 ipsius in qua natus est, quæ Scarioth vocatur, per
 hujus ergo occasionem nominatur, increpationem
 suffert et maledictionem portat, pro eo quod talem
782 produxit. Sicut ergo sanctorum provinciæ et
 nationes magnifice ex his exaltantur et honorantur,
 ita scilicet et injustorum in generationes memoran-
 tur ad majorem increpationem his qui inde orti sunt.
 Hos nunc duodecim apostolos misit Jesus tenebrosam
 illuminare, tortuosa corrigere, perditam requirere, hunc
 mundum illuminare, et in via vitæ omnes convertere.
 Hos duodecim misit Jesus religiositatem omnes do-
 cere, fide omnes illuminare, infecti Patris singularem
 principatum omnibus commendare, hujus missi Filii
 obedientiam omnibus demonstrare, Spiritus sancti
 Paracleti singularem illuminationem omnibus mani-
 festare. *Hos igitur duodecim misit Jesus, præcipiens*
eis, et dicens: In viam gentium ne introieritis, et in
civitates Samaritanorum ne ambulaveritis (Matth. xiii).

PRÆFATIO IN APPENDICEM.

I Benedictini monachi congregationis Sancti Mauri ob editiones SS. Patrum semper commendanti, sup-
 posita incertaque scripta non penitus abjecerunt, sed cum aliquid utilitatis etiam ab his conferri arbitrentur,
 post selectiorem segetem, separato in fasciculo deteriorem dederunt. Hos ergo et nos doctores sequen-
 tes, exhaustis pridem quotquot licuit mss. codicibus, haud pauca S. Maximo ascripta, cum prohari non posse
 noverimus, in calce collectionis nostræ edere statuimus. Et quia non omnia iisdem suppositionis notis labo-
 rant, sed aliqua plus, alia minus; ideo appendicem nostram duas in partes dividimus, quarum prima dubia
 complectitur, secunda deteriora. Pures enim de auctoribus dubitandi rationes oboriuntur; vel dum major
 est codicum contradicentium numerus; vel dum qui suffragantes inveniuntur, non omnem fidem merentur;
 vel dum diversus dictionis modus, nexisque rerum agnoscitur; vel tandem dum eadem alibi dicta, paucis
 additis vel mutatis, consuuntur. Ubi ergo aliqua ex his causis occurrerit, satis erit, ut de Maximi scriptis
 dubitemus, eaque in prima classe colloceamus. De his hæc dixisse sufficet, cum de singulis rationem suis
 locis reddiduri simus.

Quod spectat ad alteram appendicis partem multo majora sunt momenta quæ nos permovent, ut ab albo
 Maximianorum operum illa deleamus, quorum dictis facta non respondent, aut tempora non conveniunt, aut
 tanta est dictionis inæqualitas atque humilitas, ut fieri nequaquam possit, eundem auctorem modo subli-
 mem et egregium, modo insipientem et rudem exstitisse.

Ex his cur quatuor illos sermones de laudibus sancti Eusebii Vercellensis, a Muratorio ex codice Ambro-
 siano editos, suppositos censeamus dicendum est. Imprimis in hunc priorem sermonem nonnulla translata
 sunt ex homilia 2 sancti Maximi, in qua de sancto Eusebio Vercellensi agitur. At ne eum Taurinensi antistiti
 ascribam, is me potissimum deterret sermonis ejusdem locus, non historiarum monumentis tantum, verum
 etiam orthodoxæ doctrinæ aperte repugnans. Qui sane locus huc demum recidit: Dionysium episcopum
 Mediolanensium captum Arianorum fraude, postulatis eorum incaute subscripsisse. Tulisse id permolestè
 Eusebium Vercellensem, qui infamiae a Dionysio propulsandæ gratia, mentitus fuerit se hæreticum esse;
 idemque sibi dixerit, atque Arianis placere; at mirari se tamen, quid esset, quod cum illi Patrem anteponi
 oportere Filio prædicarent, tum Dionysio primas in subscribendo partes concedendas esse arbitrentur;